

Tornirisk *Carduelis cannabina*

Linnet

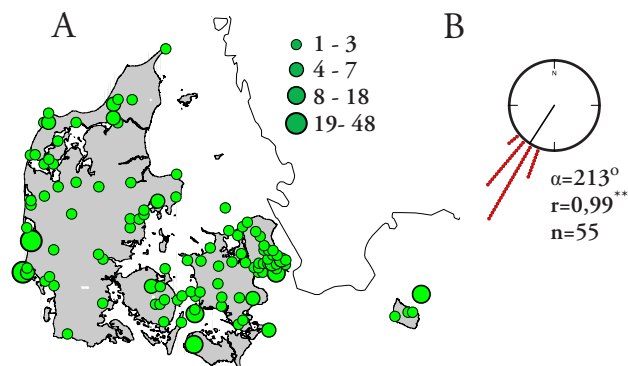

Fig. 2. A) Mærkningslokaliteter for fugle, som senere er genmeldt, samt artens danske yngleudbredelse (1993-96). Ringing site for birds later recovered, and breeding distribution (1993-96). B) Retning af direkte efterårstræk (aug-dec, >100 km). Direction of direct autumn migration (Aug-Dec, >100 km).

Tornirisen er en almindelig og vidt udbredt ynglefugl over hele Danmark. Arten yngler fortrinsvis i det åbne land, på heder, overdrev og strandenge med spredt buskbevoksning. Tornirisen yngler over det meste af Europa, dog ikke i de nordlige egne af Skandinavien. I Europa findes de tætteste bestande fra Danmark gennem Tyskland, Holland, Belgien, Frankrig og Den Iberiske Halvø. I Europa har bestanden overordnet set været stabil fra 1970-2000, men flere nordvesteuropæiske bestande er dog gået tilbage.

Mærknings- og genmeldingsdata

I Danmark blev den første tornirisk ringmærket i 1918, og i alt er 20.664 fugle blevet mærket (fig. 4). Flest fugle blev mærket i første halvdel af 1970'erne, hvor det i 1973 blev til 868 mærkninger. De genmeldte fugle er mærket over store dele af landet, men artens forkærlighed for åbne kystområder og strandenge afspejles til en vis grad i mærkningslokaliteterne (fig. 2A). Den centrale del af Jylland har en relativt lav yngletæthed (Grell 1998), og antallet af

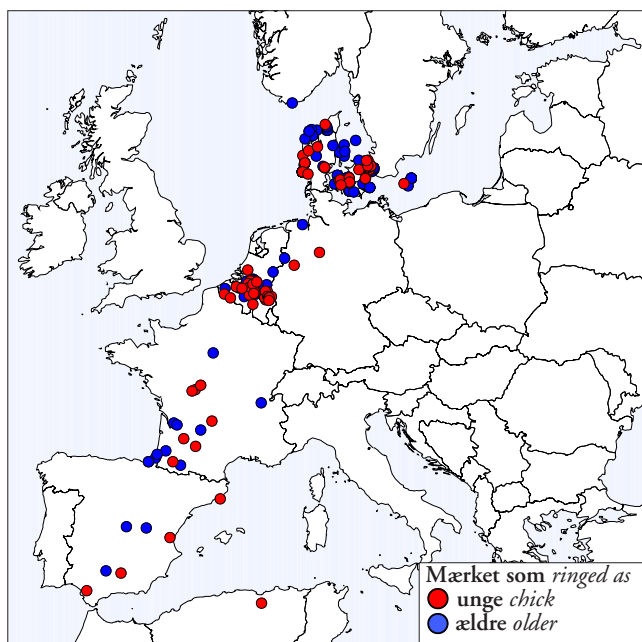

Fig. 1. Samtlige genfund af tornirisk ringmærket i Danmark (n=298). All recoveries of linnets ringed in Denmark (n=298).

Fakta Facts

Mærkninger Birds ringed 20.664

Genmeldinger Recoveries

Antal genmeldinger No. of recoveries 298
 -heraf uden for Danmark Recovered abroad 91(31%)
 Antal fugle No. of individuals 275
 -heraf mærket som unger Ringed as chicks 73(27%)
 Genmeldingsandel Proportion recovered 1,3%
 Mærket i udlandet og genmeldt i Danmark 167
 Ringed abroad and recovered in Denmark

Ekstremer Extremes

Højeste alder Oldest bird min. 5 år 3 mdr.
 Længste afstand Longest dist. Spanien Spain 2.372 km
 Nordligst Northernmost Norge Norway (58° 01'N)
 Sydligst Southernmost Algeriet Algeria (36° 11'N)
 Østligst Easternmost Danmark Denmark (15° 12'E)
 Vestligst Westernmost Spanien Spain (06° 02'W)

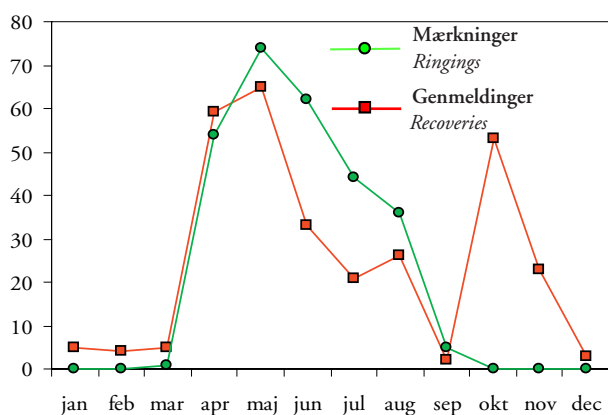

Fig. 3. Mærknings- og genmeldingsmåned for genfund af tornirisk. Month of ringing and recovery of recovered linnet.

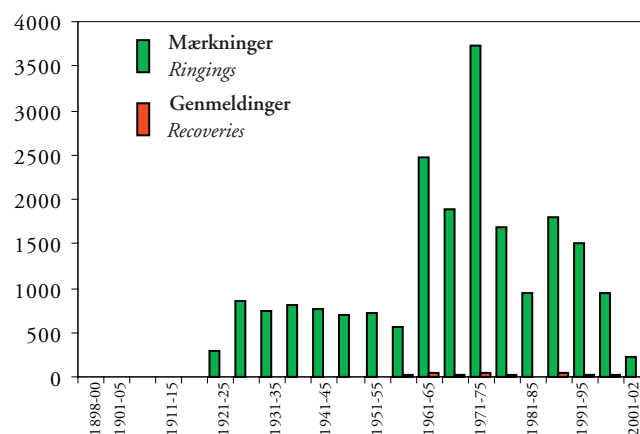

Fig. 4. Mærknings- og genmeldingsår for tornirisk ringmærket i Danmark. Ringing and recovery year of linnet ringed in Denmark.

genmeldte individer herfra er ligeledes lavt (fig. 2A). Mærkningerne ved Tipperne, Blåvands Huk, Nakskov og Omø har resulteret i forholdsvis mange genmeldinger, dog primært aflæsninger af egne fugle i samme eller efterfølgende ynglesæson. Hovedparten (98%) af de genmeldte tornirisker er mærket fra april til og med august (fig. 3). Disse fugle er med stor sandsynlighed danske ynglefugle. I alt 73 (27%) af de genmeldte fugle er mærket som redeunger. I Danmark er der desuden genfundet 167 tornirisker, ringmærket i udlandet.

Træk og overvintring

De danske tornirisker er trækfugle. Fuglene forlader Danmark omkring september, og i oktober indikerer de mange aflæsninger fra Belgien, at en stor del af fuglene opholder sig her. I Belgien er der foregået

en meget intensiv mærkning af tornirisker, heriblandt også en hel del danske ynglefugle. Den store fangstaktivitet i Belgien, som starter i begyndelsen af oktober og varer 6 uger (Newton 1972), præger naturligvis det overordnede billede af genmeldingerne, men afspejler nok også til en vis grad trækets forløb. I november fanges der stadig danske fugle i Belgien, mens andre fugle er nået væsentligt længere mod syd – til den sydlige halvdel af Frankrig og til Spanien (fig. 5A). Retningen for efterårstrækket ligger meget koncentreret mellem sydvest og sydsydvest (fig. 2B), og trækket foregår i et bemærkelsesværdigt smalt bånd, der løber mod sydvest gennem Holland, Belgien, Frankrig og Spanien (fig. 5A). Hele 95% af genmeldingerne syd for Danmark ligger inden for dette ca. 400 km brede bånd. Der er ingen genfund i Bretagne og det vestlige Spanien eller Portugal, og kun en enkelt fugl mærket

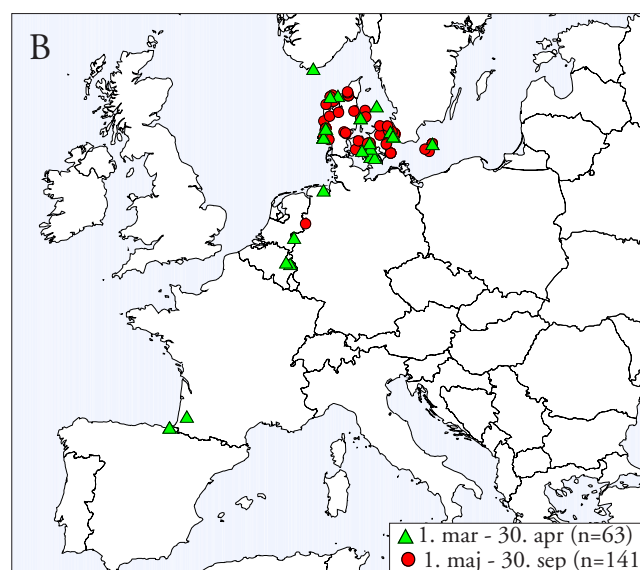
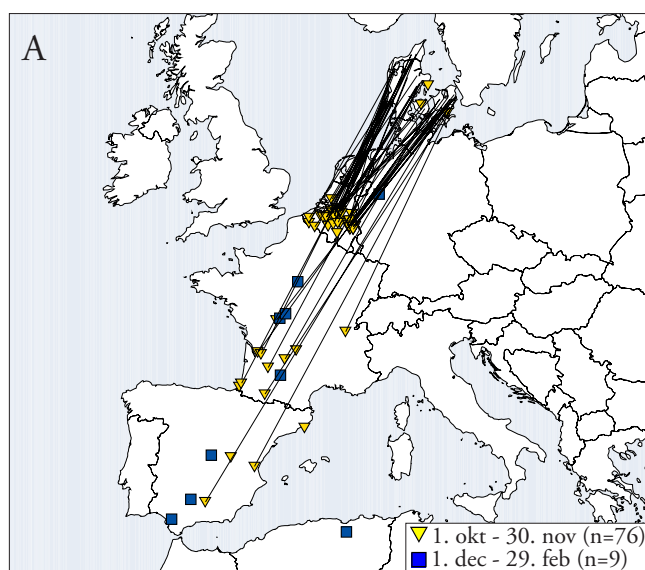

Fig. 5. Genmeldinger fra A) efterårs- og vinterperioden og B) forårs- og yngleperioden af tornirisk ringmærket i Danmark. Linjer på kort A angiver direkte efterårstræk. Recoveries during A) autumn and winter and B) spring and the breeding season of linnet ringed in Denmark. Lines on map A indicate direct autumn migration.

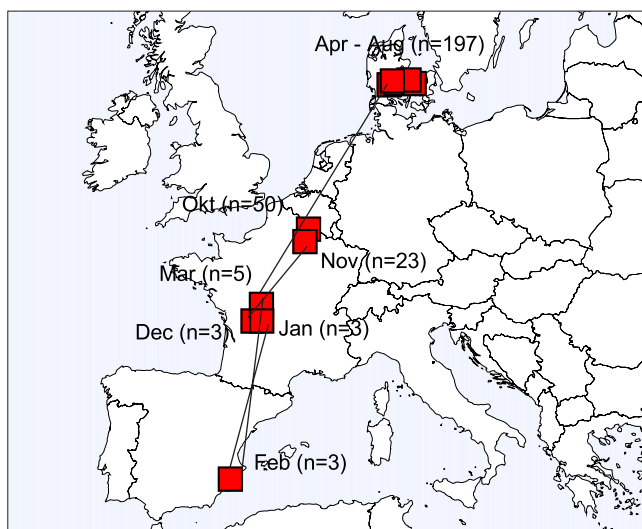

Fig. 6. Månedlige gennemsnitspositioner for tornirisk ringmærket i Danmark. Monthly mean positions of linnet ringed in Denmark.

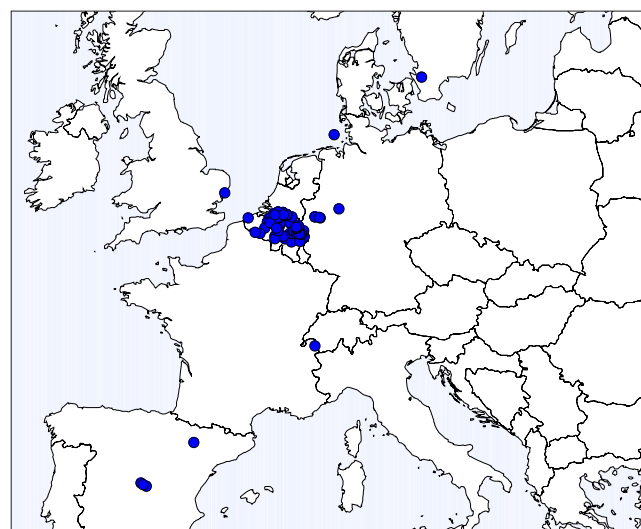

Fig. 7. Mærkningslokaliteter for tornirisk ringmærket i udlandet og genmeldt i Danmark (n=167). Ringing locations of linnet ringed abroad and recovered in Denmark (n=167).

i England er fundet i Danmark (fig. 7). En tornirisk mærket øst for det omtalte bånd, nemlig i Schweiz (fig. 7), er genfundet på Bornholm.

Jyske og østdanske fugle er generelt genfundet i de samme områder, hvorfor den gennemsnitlige trækretning for fugle ringmærket i det østlige Danmark (215°), er en smule mere vestlig end retningen for fugle, ringmærket i Jylland (207°) ($P < 0,01$).

Få tornirisker overvintrer i Danmark (Olsen 1992), men ingen mærkede fugle er genfundet i Danmark i vinterperioden. Overvintringsområdet er det samme relativt smalle bånd fra Tyskland (fåtaligt) gennem Frankrig til Spanien (fig. 5A). Gennemsnitspositionen i vinterpositionen er placeret i Sydvesteuropa, klart syd for Danmark ($P < 0,001$). De sydligste genfund fra Spanien og Algeriet er fra januar og februar. At gennemsnittet for februar er placeret så meget sydligere end for de øvrige vinter måneder, skyldes nok primært tilfældigheder og et meget lille antal genmeldinger i denne måned (fig. 6).

Forårstrækket følger formentlig den samme snævre rute som efterårstrækket (fig. 5B). I slutningen af marts er tre fugle genfundet i det nordlige Spanien og det sydlige Frankrig, og i april er hovedparten tilbage i Danmark. Dette afspejles i gennemsnitspositionen (fig. 6). I april kulminerer også det synlige forårstræk i Danmark (Olsen 1992). Ikke alle de danske ynglefugle er dog tilbage i april, idet i alt 10 tornirisker i denne måneder er mærket i Belgien og senere samme år genmeldt i yngletiden i Danmark (fig. 7).

Ringmærkningen afslører en bemærkelsesværdig lille kontakt med de øvrige nordiske bestande. Tager man udgangspunkt i trækretningen mod sydvest, som

også de øvrige nordiske fugle ser ud til at følge (Zink 1995), må man formode, at fugle fra Sverige passerer Danmark under trækket. Der er dog kun genfundet én dansk mærket fugl i Norge (fig. 1), og én sydsvensk fugl er genfundet i Danmark (fig. 7). De fugle, der er ringmærket i udlandet og genmeldt i Danmark, er også primært danske ynglefugle, idet 81 % er fundet i Danmark i yngletiden.

De danske tornirisker ser ud til at være relativt trofaste over for deres yngleområde fra år til år. Således er en del af de danske ynglefugle genfundet i umiddelbar nærhed af mærkningsstedet i en efterfølgende ynglesæson. I alt 29 af 33 genfund af ynglefugle i efterfølgende år er mindre end 5 km fra mærkningsstedet. Ligeledes er enkelte redeunger genfundet som adulte i yngletiden få kilometer fra, hvor de blev opfostret.

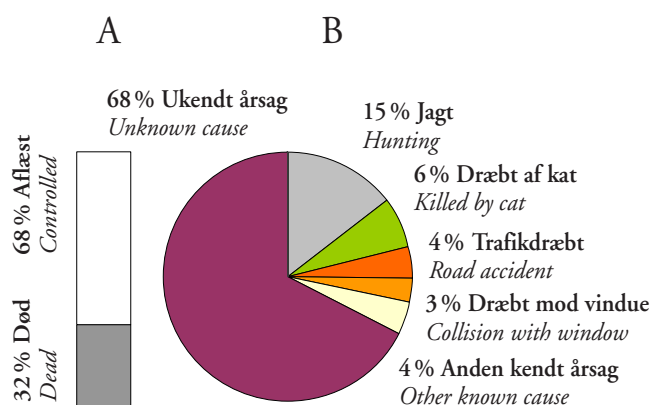

Fig. 8. A) Genmeldingsårsager (n=298) og B) dødsårsager (n=95) for tornirisk ringmærket i Danmark. A) Cause of recovery (n=298) and B) cause of death (n=95) for linnet ringed in Denmark.

Genmeldings- og dødsårsager

Hovedparten af de genmeldte tornirisker er indrapporteret som aflæste (fig. 8A). Blandt de døde fugle er flest genmeldt uden angivelse af dødsårsag (fig. 8B). Den hyppigste kendte dødsårsag er jagt, udøvet primært i det sydlige Frankrig. Blandt fugle ringmærket som unger eller ungfugle i første efterår og genmeldt som døde, er omkring 80% indrapporteret i løbet af det første leveår. Den længstlevende danskmærkede tornirisk blev mindst 5 år og 3 mdr. Fuglen blev mærket som voksen på Tipperne i april 1995 og genfanget samme sted i august 1999. Den hidtil ældste i Europa blev 9 år og 5 mdr. (Staav 1998).

English summary

The linnnet is a common breeding bird all over Denmark in open country with scrub or low trees. It is also a common

passage migrant in October and April. The first linnnet was ringed in Denmark in 1918, with most ringed in the first half of the 1970s. Most of the recovered birds were ringed from April to August, and the proportion of Danish birds is probably high. The recovered birds were ringed in most parts of the country, fewest in central Jutland. The Danish linnets are migratory, with most birds departing from Denmark in September. The linnets have been recovered in a remarkably narrow zone running through the Netherlands, Belgium and central France to Spain. In winter most birds have been recovered in Belgium, France and Spain.

The spring migration follows the same route as in autumn. The mean position is south of Denmark in March, and by the end of April most birds have returned to Denmark. The recoveries indicate a remarkably low degree of contact with the other Scandinavian populations.